



# પ્રવિણા વિલાસી.

ગોહરો.

પહેલી પૃત્ત જટપટ ગઈ બીજી થઇ તૈયાર  
છોડો દુરગુણ દુષ્ટને સદગુણ ક્યો હતીયાર.

રચી છપાવી પ્રગટ કરનાર.

અંબાલાજી નેશંકર પંડ્યા.

માંડવીની પોળ—અમદાવાદ.

સંવત ૧૮૭૨

આવૃત્તિ ૨ જી

સને ૧૮૯૫

પ્રત ૨૦૦૦.

અમદાવાદ—ખેનામાને ચકલે ધી નદવર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં  
ભોજીલાલ નારણલાલ બોઝીનાજીએ છાપી.

મૂલ્ય ૦—૧—૦.

## વિષયોની અનુક્રમણીકા.



- ૧ હોટલથી ગુજરાત ને હીંદુસ્તાનની ખરાબી.
- ૨ ભણેલાનો માલ અભણ ખાય.
- ૩ કળીકાળની સ્ત્રીઓ.
- ૪ જુના નવા રીતજ.
- ૫ વાંદાનો વીલાપ.
- ૬ નીરભાગી નોકરી.
- ૭ ખેતીની ફજેતી.
- ૮ જન્તાવરતી કિંમત ( રખવાળી ).
- ૯ કળેડા વીધે.
- ૧૦ ઢોંગી જગતના બાવા.
- ૧૧ આર્ય અધુઓને શીખામણ.
- ૧૨ રાંડેલી ઢોંગી ભક્તાંણી.
- ૧૩ કળીકાળનું વર્ણન.



# ગુજરાત વિદ્યાર્પીઠ ગ્રંથાલય

[ ગુજરાતી કૉપીરાઝિટ વિભાગ ]

અનુક્રમાંક ૭૧૨૨ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ તત્વિજ્ઞાન વિજ્ઞાન

વિષય ૬ - ૧૪



# કળીકાળને હોટલનો અલીલાખ.

(રાગ—શંકર વસે ફૈલાસમાં.)

હાંધીમાં નથી ઘેંસ ચોરવારે, (પણ) પડ્યો ચાલતો સ્વાદરે. હાંધી૦  
કલાકે કલાકે ખીડિયોરે, તણ કલાકે ચાલરે;  
ખોખુ થયુ ક્ષત્ર રોગનું, કરી જીવતાં દાહરે. હાંધી૦  
તણ આનાતી ચાક ખીડિયોરે, અરધા આનાતાં પાનરે;  
ઘંટી ચાટે ધરનાં છોકરાં, નથી ખાવાને ધાનરે. હાંધી૦  
અતર હુપેલ ને આરસોરે, માંથે આંખજાનું તેજરે;  
આગળ છોગુ પાડે પાંચીઓ, તન દારથી રંગ રેલરે. હાંધી૦  
ખોખુ થયુ ક્ષત્ર રોગનુંરે, તેણે પહેર્યું ખમીસરે;  
અકડ અસ્ત્રીખંધ લુગડાં, કહે વેલ વેલ ધીસરે. હાંધી૦  
ખુટ સ્ટોકીંગ ના ઉતરેરે, ફરે ધરમાં કે બહારરે;  
આડંબર ઇંગ્લીશ રીતનો, કરે ખીસકુટ અહારરે. હાંધી૦  
હોટલ તો હૈયાનો હાર છેરે, ખીડી છાતીનું તેજરે;  
ચાહ ચક્ષુનો બંધવો, હોટલ છે છેને છેજરે. હાંધી૦

## સવૈયા બત્રાંસા એકત્રીસા.

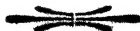
- હે ગુજરાતી ગુર્જરમાંથી સૌર્ય ગયું છે શાનાથી,  
દારૂએ તો દાટજ વાળ્યો બીડી બીડી ચઢાનાથી;  
દુધના કુચા પીને બેઠા પહેર્યા ચરમાં મળીયું માન,  
માંબણમાંતો મીશ્રીત પેટું હૈયુ બળતું હીંદુસ્થાન. ૧
- ધર્મ કર્મને વાદળ પડાવ્યો કરમે લગામ ઝાલી છે,  
ધમકાથી તો ધર્મજ નાહો હોટલ હૈયે વહાલી છે;  
તપ્પી પીવા તત્તર થાતે મૂક્યું સર્વ બળેલું જ્ઞાન,  
રસ્તા મહી રડવડતા દીસે હૈયુ બળતું હીંદુસ્થાન. ૨
- સોડાવોટર સાફ લાગે લીમલેટમાં લાગ્યું છે ચોત,  
સવાર સાંજે શરબત બાવે ખીસકુટ આગળ અંધોર્ભીત;  
આવી રીતી સીખ્યા તેથી બાવે નહીં કંઈ ધરમાં ધાન,  
લાલધુમ આપોથી મહેકુબ હૈયુ બળતું હીંદુસ્થાન. ૩
- ચાહ બીડીમાં ઝાઝી પ્રીતિ દુધ તણું લેતો નહીં નામ,  
હોટલમાં હૈયું હરખ્યું છે ગુર્જરનું તો પીને જામ;  
સૌર્ય ગયું છે ગુર્જરનું તો બીડી ચાહને ચાવે પાન,  
દીસા બીજી સુઝે નહીં કંઈ હૈયું બળતું હીંદુસ્થાન. ૪
- જીંજીર ટોનીક જોર કરીને જીવાન નરને ખેંચે છે,  
ખીકમીઅપ પીવાને કાજે પૈસા પાકીટ વેચે છે;  
લીથીયા મહી લડબડીયાં ખમ્મને લહેરી રહે છે ખુબ ગુલતાન,  
જાસબરી રસવાળી લાગે હૈયુ બળતું હીંદુસ્થાન. ૫
- ડાહ્યા ડયુકે ધરેટા કીધું કોલ્ડ ડ્રીંક્સ માગે આવી,  
આપસકીમ આનંદે બાવે લ્યોને દુધના કુચા ચાવી;

- ઝોઝી રોજ આવા મોજ કેમ રહો છો હે હેવાન,  
સર્વ રોજું ગયું હોટલે હૈયુ બળતું હોંદુસ્થાન. ૬
- આખો દીવસ રળીરળીને હોટલ કાળે કીધું દામ,  
સદા સાટાં કરી કમાયા હોટલમાં લોધા આરામ;  
બનાવટી બાલ્કણના હાથે મજાયાં ખાતા હુલતા બાન,  
ખમણ કચોરી ખુબ લાઘ ખાતા હૈયુ બળતું હોંદુસ્થાન. ૭
- ડબલ સીંગલ કોકો કોકી ઝોડરથી આવી મળતી,  
ટેબલ ઉપર ટોપી મેલી પીવા માંડે છે વળતી;  
ટેબલ હેઠળ લાંબા ટાંગા પુંછ હલાવે જવું જાન,  
હલાવતા પમ તેવી રીતે હૈયુ બળતું હોંદુસ્થાન. ૮
- હાથ અલ્યા બીસકુટ ઝો ખુડથલ પૈસા એક તથાં મુજ માટ,  
આધીન સેવક હાજર કરતા જોઈ રોડનો બોટો ઠાઠ;  
ચાહમાં બોળી બીસકુટ ચાવે શીખામણુ ધરતા નહીં કાન,  
એકું જુકું અળગું મુકયું હૈયુ બળતું હોંદુસ્થાન. ૯
- અરીસા અંદર આખા દીલના દેખાવો તેને દેખાય,  
ચહા પીતાં ફાડેલું મોઢું હૈકું તે દેખી હરખાય;  
પરીક્ષા પડીયાંની કરવા બેઠો હોટલનો મેમાન,  
વાંકું ચુકું ખસી ગયેલું હૈયુ બળતું હોંદુસ્થાન. ૧૦
- જુટ કાઢવાની છે બાધા રાખી છે ઇંગ્રેજ રીત;  
હોંદુ થકને થયો બખરચી રાખીને હોટલમાં ચીત;  
બણ્યા ગણ્યામાં પૂરો પડીયો બોલીનો દીસે ગુણવાન,  
સાહેબજી સાહેબજી કહેતો હૈમુ બળતું હોંદુસ્થાન. ૧૧
- ચહાને પીતાં મુછો બમડે રમાલ તેને લોવાનો,

- ખીસકુટતું બચકુ ખમ ઉઠ્યા હાથ નથી કંઈ ધોવાનો;  
 રમાલ પાણી રમાલ લોટો લુવે રમાલે નાકને કાન,  
 ખીસા અંદર એ ઠો ધાલે હૈયુ બળતું હીંદુસ્થાન. ૧૨
- બધખંધોની ટાળી ઉંચ નીચ ચાતીની ભેગી થાય,  
 એક કુલે તો સધળા કુલે નેવી રીતે પાછળ જાય;  
 પાણી પીને પૈસા આપ્યા પણ ન રાખ્યું ચીત્તનું ભાન,  
 આવક કરતાં જવક ઝાઝી હૈયુ બળતું હીંદુસ્થાન. ૧૩
- પરસેવો વાળીને પૈસો ભેગો કરતાં આવે જોર,  
 ખોટે રસ્તે તે નાણાને હાથે કરીને નાખે ઢોર;  
 ઘરની બૈરી ધાંટા પાડે ઉછેદીયા નહી ઘરમાં ધાન,  
 વ્યસની તો વળગી રહે વ્યસને; હૈયુ બળતું હીંદુસ્થાન. ૧૪
- નવાં લુગડાં બાળકે માટે લાવે પણ પાસે નહી દામ,  
 જિઘાર ઉછીનુ લાવી લાવી ચલવે એતો ઘરનું કામ;  
 મુદ્દલનું તો બ્યાજ થયુ બહુ તોએ ફરી ગયું ક્યાં ભાન,  
 હોટલ હૈએથી નહીં અજગો હૈયુ બળતું હીંદુસ્થાન. ૧૫
- ઘરની બૈરી ધંટી ચાટે વેશ્યા પહેરે સારાં ચીર,  
 ખરા ગુરને ખાવાનું નહીં છુરચા ખાતા પુરીયો ખીર;  
 જે કોઈ સીખામણુની વાતો કહે તો તેનો ભે એ જન,  
 ભુલ્હા ગણીયા બેલ ખરોખર હૈયુ બળતું હીંદુસ્થાન, ૧૬
- હે ગુજરાતી આ ગુરજસ્તું નાણું સરવે મીથ્યા જાય,  
 ઉધે રસ્તે નાણું નાખી અભાગીયા જન ખુસી થાય;  
 નાના બાળક ભણાવવામાં રાખે નહીં એ પોતે ભાન,  
 કિરે ખીજને પોતા જેવા હૈયુ બળતું હીંદુસ્થાન. ૧૭

## ગઝલ.

સુધારે તો થશે સારી, જગતની આ દસા છુરી;  
 કુધારે તો બગડવાની, બધી દુનિયાં સૂરી પૂરી.  
 ઘણા વિદ્વાન વિદ્યાને, ભણેલા તે ગણે નહીં જો;  
 ઘણા હુશીયાર હુશીયારી, મુકીને ચાલતા મહી જો.  
 ઘણા ધનવાન ધનનાથી, ધરમને તો મુક્યો આવો,  
 ઘણા ડાલા ડહાપટુમાં, તમે સીદ ભીખને માગો.  
 અરે હે આર્ય ! શોખીલા, બીડી ચાહ પી થયા ઢીલા;  
 ગયું દૈવત હોટલે, ખરી હોટલની લીલા.  
 અરે ચરમા તમે પાંદરી, ચતુરાઈ મુકી આવ્યા;  
 કીડી માંખો ને મકોડા, ચહા તેનો પીને આવ્યા.  
 બધો કચરો થયો ભેગો, પીનારો દેખતો નહીં જો;  
 વળી દુધો પીધા વાસી, ભમે છે ચીત્ત તો મહીં જો.  
 ઘણા ધ્યાના રકાબીમાં, પીનારા પી ગયા પાણી;  
 દીસે છે દેખીતી એંઠી, તમે લ્યો શીદને તાણી.  
 અરે ગુર્જર તમે ઘેલા, થઈને ધર્મ બોલો છો;  
 બીજાએ રાખ ચોળી છે, તમે શીદ રાખ ચોળો છો.  
 ઘણા પોરા મુવેલા તે, કયા ભેગા ગળ્યામાં છે;  
 દીલુ તાણી પીધું પાણી, ભગન તો મહીં બળ્યામાં છે.  
 નહીં અફસોસ એંઠાનો, તને કંઈ લાગતો દીસે;  
 કહેનારા કહી લ્યોને, પીનારા તો જરૂર પીસે.





૭૦૨૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય  
અમદાવાદ  
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

# હીંદુઓનો ખોટો ઠાક.

આહું બહુતર ખોટો ઠાક, તે દેખી થાતો ક્યાટ,

આહું નાહું                    ॥                    ॥

આછી બુદ્ધિ                    ॥                    ॥

ખીસાં ખાલી                    ॥                    ॥

આછી રોજ                    ॥                    ॥

વાદે વાદે                    ॥                    ॥

સંજે સંજે                    ॥                    ॥

રંજે રંજે'                    ॥                    ॥

ચોરી કરીને                    ॥                    ॥

નહીં ઉઘમને                    ॥                    ॥

લાંબા જોડે ટુંકા જાય, મરે નહીં ને માંદો થાય;

સોબતનો લાગે છે રંગ, પાછળથી ઓઝો જિમંગ.

અછક્કો ઝાઝો છલકાય, ખીજને દેખી મલકાય;

સીદને માથે ઘાસો ધૂળ, પ્રથમ જુઓ તમારું મૂળ.

ખાવા માટે આહું ધાન, ખીજતું દેખીને તાન;

ખીજને ઘોડીનો છે સ્વાર, પોતાને ગઢી તૈયાર.

હાથે મુખ ખનો હેવાન, રળવાનું રાખોને ધ્યાન;

મળે એટલે બનતા મીર, નવ મળ્યુ કે બને પ્રકીર.

## રાગ-ભારમનો-મરસીયા છંદ.

હાય હાયરે હોટલે હોંદુ વટાળીયા, હોટલે હોંદુ વટાળીયારે હાય-  
નાના મોટા રુડંટો ફટાડીયા-રે હાય૦

મા ને બાપો નીશાળે મૂકે, છાનો બીડી હોટલોમાં કુકે;

આવો અવસર બણ્યાનો ચુકેરે-હાય૦

૧

મારે નીશાળમાં મહેતો, મોહું ખાવાનું થયું તું કહેતો;

માને બાપે મુક્યો છે વહેતો-રે હાય૦

૨

કરવા માંડી રુડંટોએ ચોરી, જિંધે રત્તે હોટલો ગઝ દોરી;

દહાડે દહાડે વધી ભગ્નની તોરી-રે હાય૦

૩

મા ને બાપો જાણે બધ બણે છે, બાગ્ હોટલોમાં ચા લણે છે;

એતો રગ્નના દીવસ ગણે છે-રે હાય૦

૪

આપે ચાપડીએને શીતું નાણું, નેમાંથી ખાય હોટલમાં ખાણું;

પણ અંતે મા બાપે જણ્યું-રે હાય૦

૫

કેમ નથી લાબ્યો અબ્યા ખુકો, મારવાને તો કીધો નાહુકો;

કહે ચાહ પીધી બીડીયો કુક્યો-રે હાય૦

૬

હોટલ અંદરથી તો ન વીસારે, ગમે તેડું મહેતા તેને મારે;

વાડી બગીચે બેસવું ધારે-રે હાય૦

૭

ખાપ કરે પૈસાની ખુવારી, બાળને હોટલો લાગી છે સારી;

મહેતો થાક્યો એને મારી મારી-રે હાય૦

૮

## ( રાગ-શંકર વસે કૈલાસમાં. )

હોટલે પૈસા હડાવીયારે, કરી સૌને ગુલનાનરે.

હોટલે૦

અબણુ બણ્યાના માલનેરે, કેવો ખોતરીને ખાયરે;

બણેલાને બરમાવીયા, પાછ બીસકુટ ચાયરે.

હોટલે૦

મોટા શાહુકારના છોકરાયે, નથી નાણાંની બીડરે;  
 ટમ ટમે ચાહ કારણે, પડ્યાં ખેતરમાં તીડરે. હોટલે૦  
 બજ્યાં પુરી ને પાંદડારે. તેની લાગે મીઠાસરે;  
 કેમ સાહેબ કાંઈ જોઈએ ! આગળ ઉભા રહેં દાસરે. હોટલે૦  
 દુધ પીવાનું કર્યું દૂર તેરે, ચાનો ચાખીને સ્વાદરે;  
 ઘરમાં નારીને ચા જોઈએ, લીધો સ્વામીનો વાદરે. હોટલે૦  
 ઘણી મુશીબતે મેળવ્યુંરે, પાછ પાછ કરી ધનરે;  
 ઘણો પરસેવો વાળીએ, ફર્યો શહરો ને વનરે. હોટલે૦  
 બાંગીને બાંગના ઘેનયારે ઘણો વાધે આનંદરે;  
 અશીષુ અશીષી ખામ છે, તેવો હોટલનો ફંદરે. હોટલે૦

### હરીગીત છંદ ચાલ.

ગુજરાતની જે માતને જણી તમે મુકી દીધી,  
 જે દુધથી દહીં થી અને તે મુકી ચાહ બીડી પીધી;  
 શીખંડ બાસુદી અને માખણ ઘણું માવો અને,  
 ખરશી અને પેંડા અને એ ચીજ બાવે છે મને. ૧  
 જે દુધનો દુધપાક ને ધારી અને સારી ધણી,  
 કઠી છાશથી પીવી ગમે હે વિશ્વના મોટા ધણી;  
 આવી રીતેના સુખને મુકી જવાનું હોટલે,  
 બીડીથી હૈયું બાળીને પૈસા ટકા ખુટે ભલે. ૨  
 ચાને બીડીમાં બાવ છે દુધ દહીં બીચારું શું કરે,  
 બીસકુટ ચહાની બહાર છે ત્યાં વેણ કાને શું ધરે;

ઘરમાં ખીચારો નાહીને ટાંઢે મરે છે તરફડી,  
 તો દાળને ચોખ્ખા મળે મેડી મળે છે તે ઘડી. ૩  
 વળી વેદને વેદાંત વાંચી શાંત મનને ના ક્યું,  
 વાચ્યું રહ્યું છે પાથીમાં પણ હોટલે હૈયું ર્યું. ૪



### લક્ષીત છંદ.

અરર હે પ્રભુ ! શું ક્યું તમે, પરમ દુઃખમાં ડુખીયા અમે;  
 સાતીઓ ઘણી એકડી થઈ, હોટલો મહો હોટલો મહો.  
 હોટલો તણા હે પ્રતિનીધિ, ચાહ મહો તમે કામણો કીધી;  
 બ્રાહ્મણો અને વાણીયા તણી, કુંભાર ગાયજી સાતીયો ઘણી.  
 ખટેલ આવકો સુતાર સોનીઓ, બધાએ એકલા ઊંચ છે કીયો;  
 એક પાટત્રી એક મેજમાં, ખાણું ખાય છે સહેજ સહેજમાં.  
 ખાણીની પૂરી પતરવેલીયાં, વાસી જે હતાં તેને મેલીયાં.  
 ઘેર નાતમાં નાહ બ્રાહ્મણો, હોટલો કરે અનર્થ તો ઘણો.  
 મુકટા અને જે પીતાંબરો, પહેરીને જતાં દૂર ક્યાં કરો;  
 એક ડોલમાં રકાખીઓ ઘણી, ઘોઈ ઘોઈને આપતો ઘણી;  
 અભિતત્વને બ્રાહ્મણે મૂશ્યું, વીશ્વતત્વને વાણીયે ચુક્યું;  
 ઘેર આવને પૂરીયો તણા, કેમ હોટલો લાગી છે ગળી.  
 કબલ દામને શીદને ખુતો, આંખ આપી છે જરા તમે જુઓ;  
 ધર્મ બ્રહ્મ તો હોટલે કર્યા, દામ સર્વ તો હોટલે હર્યા.  
 ઊંચ વર્ણમાં જન્મ આપીઓ, નીચ સોળતે શીદને પીઓ.



## રાગ—મેઘાન કરે મેઘાની.

હોટલ હૈયાની નારી, મુકે ક્યમ તે વિસારી.	
હોટલ તે હીંચકો ધરતો, વળી પલંગ પ્યારા નરતો,	
ચાની તો ત્યાં નૈયારી.	હોટલ.
હોટલ છે ગુલાબ ધૂલો, અંદર બેસીને ઝુલો,	
વળી નાણાની ખુવારી.	હોટલ.
હોટલનાં ખુરશી મેજો, શી આવે તેની લેજો,	
ખીસકટ ચઢા લાગે સારી.	હોટલ.
હોટલમાં હૈયું દરબે, જાણે સોનાને પરબે,	
બેસે જિઘાડી ખારી	હોટલ.
જેના પીતા પનવાળા, તે દીકરા કરતા ચાળા,	
જેમ દૂરે ઘણી મંનગરી.	હોટલ.
આગળ ઉભા રહે દાસો, કેમ સાહેબ શું શું ખાશે,	
જેવી ગુણકાની ચારી.	હોટલ.
સાહેબને માટે મોડા, પીવાના પહેરી જોડા,	
સીદ ખુવો તમે ધરખારી.	હોટલ.
હોટલમાં હાજર ચીજો, પૈસા આપીને પીજો,	
પીએ મોટા પ્રલયચારી.	હોટલ.
હોટલ હૈયાનો હીરો, ઝડપે છે ઝાઝા વીરો,	
જુગાર અને અહંકારો.	હોટલ.
સમશાનેથી હોટલમાં, ચાહ પી લેવાનો પલમાં,	
જુવે નહીં કાંઈ વીચારી.	હોટલ.



( શંકર વસે કૈલાસમાં એ રાગ. )

પોતાને જોઈએ પાટલુનરે, વામકોટ ધડીયાળરે.	પોતાને.
ક્ષર્ધના ખોખાપર જોઈએરે પહેરવાને ખમીસરે;	પોતાને.
કુતરાની પેડે કાંકણો, ઉપર દેખાય શીપરે.	પોતાને.
ખોડી દેખાય તેને પાવડીરે, ટોપીમાં નહીં ભારરે:	પોતાને.
સોડી તો લાથમાં જોઈએ, ખમરચીના દેદારરે.	પોતાને.
ચાલતે મારગે જોઈએરે, પીવા સાફ ચીરટરે;	પોતાને.
અક્કડ અસ્ત્રીખંવ લુગડાં, જોઈએ હોલજુરે.	પોતાને.

( રાગ—ઉપરનો ).

બજવાનો માલ અમલુ ખાય.

અમલુને મોટે એકહુરે, રણીને કીધું દામરે.	અમલુ.
દરજી ધોખી ને માંયખરે, તેને ચાણો વડેપારરે:	અમલુ.
વહાલી છે વોસીંગ કમ્પની, લુગડાની ધોનારરે.	અમલુ.
સત્તર આનાતું છું મહુરે, સીવાના આના સોળરે;	અમલુ.
સોનાનાં ચસ્માં ચઢાવોયાં, એ છે દેવું બેડોળરે,	અમલુ.
મુઠે દાદી ત્રણ દોઝીયેરે, ડોસી મુડાનાં એકરે;	અમલુ.
ચાર બર્ત ચહેરા કરમણી, વાળ ખખ્યાનો નેકરે.	અમલુ.
અરધાજીએ હુવે ધોળીઓરે, નેના આના છે ચારરે;	અમલુ.
ખીસાં ખાલી કર્યાં ખંતથી, ખાલી ઉડાવી બહારરે.	અમલુ.
બજેલો પંદર પાગતોરે, મળે અમલુને ત્રીસરે;	અમલુ.
આવું દેખી ધણી વાપતી, મારા મનમાં રીસરે;	અમલુ.

હસી જોડા કર્યા દૂરતેરે, પહેરી સપાટ ખૂટરે;

શુગડામાં લલચાઈને, ઉભો પીએ ચીરટરે.

અભણ.

કરમે કપાસીયાનું થયુંરે; ધીને સાટે તો તેલરે;

મીઠાઈ ભેગું મેળવું. આવે ખાંડમાં મેલરે.

અભણ.

શોખીન સેપરેટ દુધનારે. થયો લીની મહી ભેગરે;

તેજ ચક્કનું ચાલીયું, ચાલ્યો ચશમાંના વેગરે.

અભણ.

( રાગ ઉપરનો. )

કલીજુગનું પ્રમાણ.

વાંકી પાંથી પાડી પ્રેમદારે, કળજુગનું પ્રમાણરે.

વાંકી.

વાંકી આંખેઠને વાંકું હીંડવુંરે, વક્ર પોલતાં ન વારરે;

બકિ રસ્તે નાણું વેરવું, વાંકો સરવે સસારરે.

વાંકી,

વાંકી ચોળીને વાંકાં પોલદારે, વાંકી ધાધરાની ઘેરરે;

ખરખો વાંકો વળી ગાઈને. ગોળ વાંકનો છે દેરરે.

વાંકી.

સીંધી પાંથી નથી શોભતીરે, વાંકી પાંથી શાખાશરે;

ધીક્કાર છે ધુપેલને, આંખજાની શી વાસરે.

વાંકી.

વાંકી વાંકી ગમે કાંસડીરે, અંખોડામાં હરરોજરે;

કેવો સપાટનો રોડ છે, વાંકું વઢવાની ખોજરે.

વાંકી.

વાંકા વળી પાણી સીંચવુંરે, ઘણું થયું છે દૂરરે;

વાંકી વાંકી વળી ખેંચવી, મળુરી ગઈ મળુરરે.

વાંકી.

મોટા ચુડા નથી શોભતારે, નાની ચુડીની ચીપરે;

જાલ્ય સોનાની બંગડી, દેખાય મારી સમીપરે,

વાંકી.

અરધે માથે ઝાઢવુંરે, એવા હજારો વાંકરે;  
 પ્રેમદાની બુદ્ધિ પાળીએ, અને ગણાતી રાંકરે.  
 વશ્યાની ચાલે ચાલતીરે, વાંકી ચુંકી જે વાટરે;  
 જીતુ માર્યું જીના ઘાટને, કરાવી નવા ઘાટરે.

વાંકી.

વાંકી.

### (રામ ઉપરનો.)

જીના રીવાજ જડમૂળથીરે, નાંખ્યા બોલીને દૂરરે.  
 નારીને જોઈએ પોલકુંરે, જોઈએ ઝીણાં વસ્ત્રરે;  
 દીલ અધું દેખાય છે, જેમાં જાગાં સહસ્ત્રરે  
 પોલકાંથી પોતે પાતળીરે, મટી જડી દેખાયરે;  
 દરજી મરજી સાચવી, પૈસા ફેલાવી ખાયરે.  
 જોઈએ ધોળા ધોળા ધાધરાંરે, હેડળ ઝાઝી છે પ્લેટરે;  
 ધોળજીનો વેશ ધરી લીધો, હેસ થયો બોલરેટરે.  
 નાકે કાંઠા નથી શોભનારે, ચુતી ચતુર સુખજીરે;  
 ગયાં કલ્લાં ને કાંઠળી, કળીજીગનું પ્રમાણરે.  
 દરરોજ દવાની ખાટલીરે, અને ચાનો જે કપરે;  
 ક્ષત્તરોગ ખતથી લાગીઓ, એનો બેડો છે ચપરે.  
 ઉંડા કુવા ને લાંબા દોરડારે, કર્યા ચકલીએ ચુપરે;  
 બેઠે પાણી વેર આવતું, એવો ઈંગ્રેજ ભુપરે.  
 રાંડીરાંડોના રેડીયારે, ખુણે બિધબંધો ખાયરે;  
 ધંટીના પથ્થર કુટી મયા, સંચે લોટ દસાયરે.  
 નારી ઉપર તમે નરહરીરે, કેવી કીવી છે મહેરરે;  
 તોએ કહે છે વાણાં કામ તો, પડ્યાં છે મારે વેરરે.

જીના.

જીના.

જીના.

જીના.

જીના.

જીના.

જીના.

જીના.

જીના.



ચીનાઈ સાડી ને ઝીકં ઝોપનીરે, બાંટ ખુણે સંતાવરે;  
દાતાણ બીયારા શું કરે, ખુસ મસી ધસાવરે.

જુનાં.

ઘેર ઘેર ગ્યાસલેટ વાપર્યુરે, લાગ્યુ દીવેલને દુખરે;  
બીજા નેવો ડેસ રાખતીરે, પણ કાળુ છે મુખરે.

જુના.

કાળગોળી બનવાં બન્યછેરે, કરી પાકડરનો લેપરે;  
સાબુથી સાફથુક રાખતી, પણ ફર્યો મઢી મેપરે.

જુના.



## વાંઠાનો વિલાપ.



(આંખ વીના અંધારે—એ રાગ.)

નાર વીના ઘેર તાળુરે, સદાય મારે નાર વીના ઘેર તાળું;  
ઊડકું લોટા હાથે, લાવું હું પાણી માથે;

મન બળે સ્ત્રીઓને બાળુરે.

સદાય.

સવારે હાથે રાંધું, બાખરી સાંજે બાંધું;

મન બળેને કડું વાળુરે.

સદાય.

પળે પળે પ્રેમદાને, ધડી ધડી પ્રેમદાને;

સંભાળી ખાટલો ઢાળુરે

સદાય.

ઘરમાં પલંગ ખાટો, ટેબલ ખુરશીને પાટો;

પાનાં વીનાનું નેન ડાળુરે.

સદાય.

સ્વપ્નામાં પરણ્યો નારી, હોંસો પુરી થઈ મારી;

વીજળીનું એતો અજવાળુરે.

સદાય.

- એકલા ધરમાં રહેતું, સૌ દુઃખ મનમાં સેહેતું;  
ધંત્રી વીનાનું જેમ યાજુરે. સદાય.
- હે ધસ આપો નારી, આશા પુરોતે મારી;  
નહીં તો હીમાજે દાડ યાજુરે. સદાય.
- દેડ ભંગીતે નારી, ગુનેગારી શી મારી;  
મનકાતે મનમાં ધડું યાજુરે. સદાય.
- સોડી પણ કાતે મારું, પરજે કાતે સમગાડ;  
સોડીતું ધર મેં નથી બાળ્યુરે. સદાય.
- દાળ ચોખામાં વેળા, રાંડાને મોટા મેળા;  
ચારસીજે લોટને યાજુરે. સદાય.
- સુન્યકાર સપ્તિમાં, દેડ ફુગ્યો ઠરડીનાં;  
ધરમાં નથી રંગીત સાજુરે. સદાય.
- સાજુની પહેરનારી, આલુશજુની મામનારી,  
મારા ધરને તે કેમ ટાળ્યુરે. સદાય.
- સાજુને અતર ચોજુ, ગુલાબજળ દીલે રોજુ,  
નારી વીના તો મુખ કાજુરે. સદાય.
- લીચારની લાગી છે વાંધી, કામદેવે કેડ બાંધી,  
શું કરું! નાણુને ઊછાજુરે. સદાય.



# નાર-વીનાનો નર.

( દાઝ વીનાનો લાડુ એ રાગ. )

ખીમો શોભે સાર વીના, જેમ ગધેડું બાર વીના,  
વહેપારી વહેપાર વીના. તેવો નર તો નાર વીના.

ઉદારપણું ઉદાર વીના, જ્વરી નર જેમ જ્વર વીના;

માટી જેવી ચાર વીના.

તેવો.

અસ્યારી અસ્યાર વીના, અંધીકારી અંધીકાર વીના;

સંસાર મૂલ્ય પરીવાર વીના.

તેવો.

જેમ મુશ્કેલ હાર વીના, કરવું કામ વીચાર વીના;

જેવી ચારી ચાર વીના.

તેવો.

પાક કરે પણ સાર વીના, મોઝે પણ જે પાર વીના,

મોટું ઘર જે ખાર વીના.

તેવો.

બેંસો ગાયો ચાર વીના, ઝાઝું ખાવું આહાર વીના;

લઢવું પણ તરવાર વીના.

તેવો.

ઝાઝું લઢવું વહાર વીના, બદલાં કુતાં ખાર વીના;

જેમ પડણી ચાર વીના.

તેવો.

બીખારી દાતાર વીના, તરવો ગુનેગાર વીના;

આશુપણું દેહાર વીના.

તેવો.

સાર સુખ સંસાર વીના, જમવું પણ કંસાર વીના;

ઉપર ધીની ધાર વીના.

તેવો.

અમની બરવાર વીના, નદી ધાક પરવાર વીના;

કિતરવું પેલે પાર વીના.

તેવો.

ધોડા પણુ ઘોઘાર વીના, રેતું પણુ ઘોઘાર વીના;	
રણતું ધમ ઘોઘાર વીના.	તેવો.
બજન કરે કરતાલ વીના, લલતું ગોળી બઢાર વીના;	
સોતું પણુ સોતાર વીના.	તેવો.
કપડુ પણુ સીવનાર વીના, જેમ આયુષ્ય ઊવનાર વીના;	
ટાટ પડે પણુ ઢાર વીના.	તેવો.
માટી પણુ કુભાર વીના, ગરીબ આંન જુવાર વીના;	
બળદ બહુ ગવાર વીના.	તેવો.
સુરજદેવ સવાર વીના, અદંકારી અદંકાર વીના;	
ધનુષ્ય પણુ ટંકાર વીના.	તેવો.



( સેહિઅનદ હરી—એ રાગ. )

જવડો જાએ બળી, નારી વીણુ જવડો જાએ બળી;	
તોએ નારી ન મુજને મળી.	નારી વીણુ.
પથપક્ષીની નરનારીની જોડી, દેખી જડ કળકળી;	
સતું ધર માઈ દીસે હમેશાં, જેમ તેવા વીના વળી.	નારી.
ધડપણમાં નારી જુવાન પરખ્યો, તોએ નારી બળી;	
જેસ જુવાનીમાં ઝૂરી ગણું, પછી શા કામનાં એ નળી.	નારી.
સાખરી કાચી પાછી બનાવું, હાથે કોટ ટળી;	
બજ્યાં ઉનાં મને કોણુ ખવડાવે, કોણુ આપે પૂરી તળી;	નારી.
હોટલમાં ચડાને બીડીઆ પીને, છાતી તે ગણ બળી,	
અડધું દીલ મહારું રહે છે હમેશાં, ના મણી પુતળી.	નારી.

## મરસીયા છંદ.

હાય હાય હુ નારી વીના નર અભાગીઓ,

નારી વીના નર અભાગીઓ;

કર્મ કુટ્યુંને થયો અભાગીઓ.

હાય.

બાધબંધો મહેલ્યાં ખુબ દે છે, વાંદો વાંદો મને સહ કહે છે;

મન બળી બળીને તો રહે છેરે.

હાય.

જાણે પરણ્યો સ્વપ્નામાં હું નારી, આવો સ્વામી કહી બોલાવે પ્યારી;

જાગી જોઈ તો રાત અંધારીરે.

હાય.

જઈ પ્યારણે હું વાસીને તાણુ, ભુખે રહીને મહારી દેહ ગાણુ;

બળે મન ખીજી નારીયોને બાળૂરે.

હાય.

સમજાન સમાન ધર દીસે, બળી મરું છું હું દરનીસે;

ભુખે સુઈ રહું રાસે ને રીસેરે.

હાય.

મારી રીસને મનાવનારી બામા, કેમ કંઘી ગયાં તમે રામા;

મને બેસાડો તમારી સામારે.

હાય.

લેખ લખ્યો વીધાતા તેં કેવો, ચાખ્યો નહીં સંસારનો મેવો;

ખાધી રોટીને ખાધી નથી સેવોરે.

હાય.

મારે હાયે મરવું પડે પાણી, પણ દેવું નથી કોઈ મને શાણી;

જાણી વીના જીવતર ધુળધાણીરે.

હાય.

સાંજે હાયે કરવી પડે દસમી, મારી દયા થઈ છે આવી વસમી;

બળી દસાને બળી ખાવી દસમીરે.

હાય.



# અલીમાની અમલદાર અગર શેઠ.

રાગ ગઝલ કવાલીની ચાલ.

બળી આ નોકરી કરવી, અમલદારો થયા ગરવી,	૫૦
સાળો સસરો કહીને ભાંડે, ગાળો દે નરવી.	૫૦
ખરા કામે રાખે રોટી, આંખો નીરે ભરવી.	૫૦
લઢી લખાને લમણાં દુખે, માથે સુકો ભરવી.	૫૦
વીના કામે વીના સ્વાર્થે, બેસાડતો ગરવી.	૫૦
ખર કહેતા પડે ખાદું, સરીના શી રીતે તરવી.	૫૦
સારો ઉધમ એથી ખીજે, વહેપારી દુકાનો કરવી.	૫૦
દુંકારથી તન બળે છે, બળી આ લોગરી ભરવી.	૫૦
પોતે મોટા સુખમાં મહાલે, ખીજપર કુરતા કરવી.	૫૦
સ્વતંત્ર મુકયા હરીએ હમને, પરતંત્રતા કરવી.	૫૦
વહોરા લોકો વહેપારી છે, સાચુને દીવાસળી કરવી.	૫૦
કાચ લોહુ ને કરીઆણુ, તુચ્છ નોકરી મળવી.	૫૦
ચોર ચોરે મને ઠપકો, માંથા વટી હળવી.	૫૦
ગુલામ તો સરકારે કાઢ્યા, ગુલામગીરી કરવી.	૫૦
ખીજે મારગ સુઝે નહિ કંઈ, તેથી દુષ્ટ નોકરી કરવી.	૫૦
શેઠીયા બે મળે સારા, નો તો બધી જાંઘળી હળવી.	૫૦



# સારા શેઠને હરામી નોકરો.

( રાગ—ઉપરનો ).

હરામી નોકરો ભાળી, નાંખું હું જીદગી બાળી.	૬૦
ચોરીમાં ચોગડદમ પુરા, છુપાતા મુજને ભાળી.	૬૦
દમલખાજનં જુદા બોલા, અંતરે દાનતો કાળી.	૬૦
પ્રપંચી તો પુરેપુરા હાથોહાથ આપના તાળી.	૬૦
એક બદલી બીજને રાખું, તોએ મેં શાન્તિ ના વાળી.	૬૦
મહાર ખંધને ખોદે મહાર, જોડું હું તે નીદાળી.	૬૦
હલાલ કરવું આશુ મુકી હરખાતો હરામનું ભાળી.	૬૦

ખેતીમાં ચીત નહીં રાખવાથી ફજેતી થાય છે.

## સહીયારી ખેતી વીષે દ્રષ્ટાંત.

કવીત.

ધંદર રાજ નોખત વાગે વાગે, ઘેરી ઘેરીરે;  
 રણુછોડ ગોર તો રહીને બોલ્યા હોમભણે ભણી જમ્યેરે;  
 મુળીયાવાળા ખેતર સારૂ ગોપાળદાસને કહીયેરે.  
 ગોપાળદાસ વળી ઘાંટે બોલ્યા જમ્મને હળાં ધાલોરે;  
 દસ રૂપીયાનું ભરતીજી પણ આઠ હમને આલોરે.  
 આખુ વાવો તો આઠ આપો અરધુ વાવો તો ચારરે;  
 તેવાં વચન સાંભળીને હમે થયા તૈયારરે.  
 જમ્મને હળાં જોડીયાંને આતરા કાઢ્યા ચાસરે;  
 બોરડીના બાંટવા ને મહી છે લીલો કાસરે.

દઈવ હવે તો કેમ થશે ને કેમ કરી રહ્યો લાગરે;  
 વાકામાંતો પાંસર પણ ગાયકવાડનું સળરે.  
 પાક્યું કે ન પાક્યું ત્યારે સરમર આપણને દાંડશેરે;  
 માઝ કરીને ખેડીયું તો મહેનત આપણી મળશેરે.  
 સુઠીયું સાઝ પેરું ને પેરી મગને જ્વરે;  
 પ્રતમે તો પેરીયુંને ખાંડે નીકળું બહારે.  
 સુઠીયું સાઝ કીધું ને લીલી દીડી છોડ્યોરે;  
 પંખીડાને કારણે કાનાઈ મેલ્યા ટોડ્યોરે.  
 કાનાઈને કામ બણેડ ફેરો એક ન ખાયરે;  
 ખેતર તો યુનુ પાડ્યું ને લોક લુટી જાયરે.  
 અરધું ખાધું વાંદરે હુણ રગાડે દાકો;  
 સમરથી સ્વર્ગે બમે ને તલપ મરે ગાગરે.  
 ગાસં ગાસે ચાકરણો નાગ જાગા ફરતારે;  
 અતુતરને સમજાવ્યું ધણી ચારે ખુણે ખાયરે-  
 નાળ કહે હું નાખાવટી ને જો ગાંડે તેને આપુરે;  
 વેંકર કહે હું ધગો ધણી થડથી રાડાં કાપુરે.  
 સીયાળો સેટે બમે ને તાજી નાખે ઝોડરે;  
 બડ તળે ઘેરો હતો તે બાગી નાખે મોરરે.  
 દેવલીએ દેશ તેડીયોને કાબર કહેવા જાયરે;  
 એક ઉડ્યું અળગું રતું ત્યાં હજાર ભેગા ચાયરે.  
 ચાંરસાં સીંધોતરાં ને પીતકોડા છે પુરારે;  
 જ્વર મધળી ખઇ ગયા ને પડ્યાં મેલ્યાં યુરારે.  
 સુધરીએ સુધરીયા બાંધ્યા ચાડી ખાધુ ચોરેરે;  
 પાડે ખાધી પાંતડો ને રાડાં ખાધાં ઘોડેરે.  
 એક દીન જોવા આવીયો ને છુટી ચોસડ ધારારે;  
 પાસેથી પાડોસી નાડા કરે છે માર્યાં માર્યાં રેહ.



અરધુ ઢાંધુ અરધુ વાંધુ;  
 વાડામાં લાવ્યા ત્યારે, કોક દુસમને આજુરે.  
 ગોપાળદા તમે ધાટે ખોલો, મહેર કરો મથુરરે;  
 સવદાબાઈ તમે સાયદી પુરો તેડુ કરો હનુરરે.

## કળેડા વીશે.

(મોટી નારીના ધણીનો વીક્ષાપ.)

(બનઝરો છંદ.)

તુતો સાંભળ મીઠજ મહારા, મારા છુટી પડ્યા જનમારા;  
 નાનપણમાં પરણાવ્યો તાને, ના જાણું પરણ્યાની વાતેરે;  
 માંચે મેલ્યા બહુ મણુના મારા. મારા છુટી.  
 અને વર્ષ થયાં છે ચાર, નારીની ઉમ્મર અઢારરે;  
 બળ્યા બળ્યા હીંદુના ધારા. મારા છુટી.  
 મારી નારીનો ભભકો ભાળી, થાય લોકોની દાનત કાળીરે;  
 નાખે કાંકરા રરતે જનારા. મારા છુટી.  
 ભાઈમંધો ખુબ હસે છે, મને નાનો નાનો સજ કહે છેરે;  
 મોત ખોળો જગત કરનારા. મારા છુટી.  
 સારાં સારાં ઔષધો હું ખાજી, જાણે બિનાથી જાયો દેખાડેરે;  
 પણ નથી આવતા વારા. મારા છુટી.  
 મારા મણુતરમાં ભુવ નાંખી, મરણુડે ખાજી જેમ માખીરે;  
 આવા લેખ વીધાના તારા. મારા છુટી.  
 થઈ જોબનવંતી નારી, બાળ દશા દીસે છે મારીરે;  
 આના કરતાં સારા કુંવારા. મારા છુટી.  
 ભાઈ ભૂતોળ વિદ્યા વાંચે, ખાઈ ચૂલામાં અગ્નિ શાંચેરે;  
 કર્મ કુટ્યું ભાઈ મણુનારા. મારા છુટી.

# નાના ધણીની નારનો વીલાપ.

( થાળખો. )

- જીવનર ગયું મારું બગડીરે, હૈએ આવી આતો સઘડી.  
સ્વામી મારાને ધીમે બોલાવું લેવાને મારી પાસ;  
એકવેંત નીચો મારાથી એતો, શું કર્યું તેં અવિનાશરે. જીવતર.
- બાળપણમાં નાનો સ્વામી, પરણાવ્યો મુજ સાથ;  
સ્વામી નાનો ને બેરી મોટી. મીલાવી દીધો હાથરે. જીવતર.
- સઘળી સાહેલી સ્વામીની સાથે, ઉડાવે લીલા લેહેર;  
મારો ધણી તો સંસારી રીતની, જાણે નહિ કંઈ પેરરે, જીવતર.
- બીજા માણસો કરે ઇશારા, કાંકરા નાંખવા જાયરે;  
સંસારી સુખ મેં દીઠું નથી મારા પેટમાં લાગે લહાયરે. જીવતર.
- ધણી મારાને ઘણો સમજાવું, પણ એ નાનું બાળ;  
સાચી રહીને શીખામણ દઉં તો ઉલટી દેછે ગાળરે. જીવતર.
- નાના ધણીને જોઈને સૌ લોક હસતા રહે દીનરાત;  
સાહેલી મારી કરે છે ઠેકડી, જાણે કંઈ આપઘાતરે. જીવતર.
- શરમાઈને હુંતો બોંયમાં પેસું, ભુમી દેતી નથી માગ;  
કામ જોયનમાં વાપી રહ્યો છે, લાગે છે દીલમાં આગરે. જીવતર.
- ગળથુથીમાં વીખ ના દીધું, એવાં વેરી માખાપ;  
ધર જોયું પણ વર ના જોયો, વાગી જગતમાં છાપરે. જીવતર.
- ઉઘી એડીના જોડા પહેરીને, જાણે હું જાંચો શાઈ;  
મારી આગળ તો રોકે બતાવે, મનમાં બળી બળી જાઈ. જીવતર

# જગતના વેષધારી આવાઓ.

( મરસીઆ છંદ. )

- ભાઈ જોજો ઢોંગી જગતના આવા, ઢોંગી જગતના આવા  
લેવા માંડ્યા મંસારના તાલનામે ભાઈ.
- માત. પીતા જોણે દીધાં છોડા, ઇશ્વર ભક્તિમાં મન દીધું જોડી;  
ચણુ તેમાં કસર રહી થોડીરે, ભાઈ.
- થયાં ભગવાં વસ્ત્ર પહેરી આવા, લીધાં તંબુરો બજન ગાવા;  
લાગ્યા રૂપેયા તનથી કમાવારે. ભાઈ.
- થયા ભગવાં વસ્ત્રે શ્રદ્ધચારી, કાઢી લાવ્યા ગૃહસ્થ કેરી નારી;  
તેવા નરો રહ્યા ફરફાં મારીરે. ભાઈ.
- ચાર નારી આવાને નવરાવે, ત્રણ નારી આવાને ખવરાવે;  
જાન સોપારી રસ પીવરાવેરે. ભાઈ.
- મગ ચપી આવાની કરે પ્રાતે, નામ ભગવાનનું મુકું બીતે;  
ઓગ કામો કરે ખીતે ખીતેરે. ભાઈ.
- જુઓ જુઓ કળીના આવા, લોઠો આગે છે સારું સારું ખાવા;  
શીદ પૂજે છે ઢોંગી આવારે. ભાઈ.
- પોતે ડુખી ખીજને ડૂબાડો, આવી ખુખી ખીજને લગાડો;  
શીદ સતી સ્ત્રીઓને બગાડોરે. ભાઈ.
- નારી નરની ન રાખે માઝા, કરતી સ્વામીને દુઃકારા ઝાઝા;  
ખવરાવી રાખે આવા તાજારે, ભાઈ.
- બીસ ચાલી વર્ષોની ધણી નારી, કોમ્ર સારી ને કોઈ નઠારી;  
હરનીશ સેવે જાય શ્રદ્ધચારીરે. ભાઈ.

# આર્યબંધુએને શીખામણુ.

(હરી ભજન થકીજાણ હોય તે સૌથી મોટા થાય છે-એ રાગ.)

દેશી મીત્રા સમજી રહો તો, શુખડાં દરન'શ થાશે;

નહીં સમજે તો ઢાંગી બાવા, સ્ત્રીઓ હરી લઈ જાશે. દેશી.

સ્વામીની સેવા નીત્ય કરવી, શીખામણુ તેની ઉર ધરવી;

એમ ના ગાલે નારી ગરવી, દેશી.

સ્વામી છે જે ધરના દેવા, માખાપે આખ્યા જે મેવા;

તેને તારે શું મુકી દેવા. દેશી.

સ્વામીની સાથે લડી બાઝી, બાવાને દેખી થતી રોજ;

કું પાએ નમું મારા બાવાજી. દેશી.

ખસ હુતો ભજનમાં જાવાની, સેવા કરવાને બાવાની;

નહીં રાંધુ અને નથી ખાવાની. દેશી.

મહારે તો થઈ છે કથા વેળા, ખાવાં હોય તો ખાને કળાં;

નહિ તો સાંજે થઈશું બેળાં. દેશી.

આવી લત લાગી ખાવાની, તારી પુછે ખજર નહિ ખાવાની;

નારી એ નીશ્ચે જાવાની. દેશી.

ખાવાની થઈ એતો ખાવી, ધરમાંથી ધન ચોરી લાવી;

દેશી બંધુની દશા આવી. દેશી.

માખાપે આખ્યા જે સ્વામી, તેને લાગે તું નકામી;

જિલ્લી થાએ તેના સામી. દેશી.

ખાવાની દેખીને દાઢી, લલચાઈ ગઈ મોટી લાડી;

ખાવો કહે છે માડી માડી. દેશી.

દાહરો.

ખાવાની ખાવી થઈ, મુકી નીજ ભરથાર;

નાણું પણ લેતી ગઈ, છોડ્યાં ધરને બાર.

# રાંડેલી ઢાંગી ભક્તાણી.

(રંડાપા ભેગા મંડાપો ને વાડા ભેગા નાડા.)

( રાગ-રામા રામા બોલો મારા ભાઈરે. )

જુઓ જુઓ ભક્તાણી જપે માળારે, જપે માળારે  
એના ચાળારે. જુઓ.

હાથે માળા. ફેરે આંખે ઇસારા કરે, ચીતે ઇસકના  
લિછાળારે, જુઓ.

પાતરની ચાલે ચાલે, આડી ને અવળી મલાવે, આતું બ્રાતું  
દેખી થામ જવાળારે. જુઓ.

જગમાં રંડાછતે, મનથી મંડાછતે, અતારે હોજ્યા,  
નિમાળારે. જુઓ.

બેડી સપાટ ખજે, પાટલી ભોંય લગે, પોલકાં ગોમ  
રૂપાળારે. જુઓ.

આંખે તો સુરમે આંજે, સામુથી મુખ માંજે, જુઓ જુઓ  
ભક્તિવાળારે જુઓ.

ગંગાએ નાહી ઘોષ, ખસો અડશે ન કોષ, રરતે રખડતા  
યાર બાજારે. જુઓ.

સાને સમજની, એવી એ ડાહી, ગંગાએ નાહી ઘોષ  
બાળારે. જુઓ.

રાંધીશું રાતે ખાઈશું ખાંતે અત્યારે ઘેર જાઓ ચાલ્યારે,  
જુઓ.

ઘેર આવીને બેડી, તરત સેવામાં પેડી, દેવ નવરાવી લીધી  
માળારે. જુઓ.

આવે પાડોશી બાળ, મોઢીથી દેતી બાળ, કેમ અડધું મને  
સાળારે. જુઓ.

કરેલી માળા બરો, ફરીયા નાતું થારો, મરજો જણનારી  
તમ બાળારે. જુઓ.

ફરીયા નાહીને, માળાને લઈને, મનમાં ગમેલા રૂપાળારે.  
જુઓ.

આંખેને કાંને ડીલાં, ગોરીચંદનના ખીલ્યાં, બેંસ બડકે તેવાં  
બાળારે; જુઓ.

દાળ ઓરીને ચાલી, લાથે કાથળી ઝાલી, દરશને ચાલ્યાં  
રૂપાળારે. જુઓ.

આવાં દરશનમાં ભજે, પ્રભુ ક્યાંથી તો મજે, મનડાં છે  
જેના કાળારે. જુઓ.

જમી પરવારી, નવગી ચપ્પ નારી, જખને જોગીને નિડાળ્યારે.  
જુઓ.

થાળ જમાડી કરી, વાયુ ઉરાડે ફરી, પગ ચાંપતાં કરે  
ચાળારે, જુઓ.

બાનાએ ચાળા ભાળી, દાંતલ કીધી કાળી, મત ગમરાધ્યા  
બાળારે. જુઓ.

બાવાને લીલા નહાવા, પહેલું આપીને ખાવા, કર્મ કરે છે  
જુઓ કાળારે. જુઓ.

સાંજ પડી છે ખરી, પાછી ત્યાંથી તો ફરી; વહાણના  
વાવડા સંભાળ્યારે; જુઓ.

પરમેશ્વર ભજવા મુકી, મનુષ્યા જનમે તું મુકી, ધીક છે  
વાવડાવાળારે, જુઓ.

પુર્વના પાપે રંડા, આ જનમે આવાં મંડયા, લક્ષ્યોરાશી  
જન્મ બાળ્યારે, જુઓ.

કચારી મળને સુતરની, મનુષ્ય જનમના દરની, સુકષ્મ  
દીન દયાળારે, જુઓ.

### રાગ—ભૈરવ.

હાય હાયરે રાંડેલીના આ બગાપા, રાંડેલીના આ બગાપા;  
તુટી પડીયા સીધુ મહીં ત્રાપારે. હાય.  
બાગવણમાં રાંડેલી છે બાળા, અંતર કામાજી અગતીનો જવાળા;  
તેને જપતી ગમે કેમ માગારે. હાય.  
જુના જુના હોંદુના રીવાજે, રંડા મર્જો પાડે તમે લાજે;  
આના કરતાં પરણવાને બાજેરે. હાય.  
ગર્જો પાડી પાડી દેહને ગાળે, માતપીતા અંતર તેને બાળે;  
મરે ત્યારે તે નીરાંત વાળેરે. હાય.  
આથી પુનરજન્મ શું ખોટું, મર્જ અંદર બાળક મરે છોટું;  
એથી બીજું શું છે દુષ્ટ મોટુરે. હાય.  
આવી ધણી બાળાઓ રડેલી, એતો અંતરથી રહે છે માંડેલી;  
કેવી હોંદુ મીરીયાદની ડેલીરે. હાય.  
હોંદુશસ્ત્રે કરનારા ક્યાં સુતા, વળગાડી ખોટાં ખોટાં ભુતાં;  
આખો જનમારો મરાવો જુનારે. હાય.  
કંઈક જાએ બીજા જન લઈ નાસી, કંઈની સુવાવડો થાય કાસી;  
કળીકાળે તો ઘાલી છે ફાંસીરે. હાય.  
આવી બાળાઓના આ બગાપા શાસ્ત્રકારો ઉપાડેને ઝાંપા;  
પગ સો રઇ ગયા વાગી ખાંપારે. હાય.  
જેથી મુકુરત કેવું જોવા માંડે, પરણ્યા પછી બારે મહીને રાંડે;  
સોઠા મારો એ જોશીની ગાંડેરે. હાય.

# જન્મંધરીને સંસ્કારમાં શું શોધ્યું ?

લેખક:—દલપતરામ ગોરીશંકર નવલખા-અમનમર.

રાગ-ભાલ કોપ.

શું સાર શોધ્યું અવનરી. જો ચાર સાધન નાં સરી,	શું સાર.
ધન ધાનને દોરત ખજના, જૂનિયાં રહેશે ભગી;	
ધોળાં થયાં કાળાં ગયાં, પગ કૃત્ય કાળાં રહી ગયાં,	શું સાર.
ધોળે પડી એ ધુળ ધોળી; કીર્તિ કાળ નહિ કર્યા;	
દાદા દુર્યા દુઝાપણુ ભગ્યાં, વળાં દંડ કર માંડે ધર્યાં,	શું સાર.
એ કાર્ય વ્યથ દુર્યા કમંડલ, હડ કરવાં પ્રેર્યાં;	
હાડ ચામેથી ગાડાં, મેલ મૂરેલી બરેયાં,	
હાંડલાં ન કરી કયા જો: ધર્મ ધોરણુ પરહયાં;	શું સાર.
પાવલાં પગલાં ધયાં, પરિવાન પિતાગર ધયાં.	
એ પાવલાં ન ધયાં ધયાં જો, સાત પાન પરાં રચ્યાં.	શું સાર.
નિજ ગેરમાં નિજ કર્યાં, ધારોર અધારાં ટળ્યાં;	
ધનધોર એ ન ટળ્યાં ટળ્યાં જો, દેહ અધારા રચ્યાં;	શું સાર.
બહુ ખર્ચ કરીને મંચર્યા, દેસાડને જૂનિ કર્યાં;	
જૂનિ એ ન કર્યાં કર્યાં જો, બ્રહ્મજૂનિ નાં કર્યાં;	શું સાર.
આગ ઉઘાટે ગયા, નિષ્ઠાન ભોજનને ગળ્યાં,	
એ ભાજનો ન ગળ્યાં ગળ્યાં જો, ગરી તાંતુનાં ગળ્યાં;	શું સાર.
હાડ માંડેથી કર્યાં, મુખ આરમી જોઈ રહ્યાં,	
મુખ જોઈને ન રહ્યા રથા જો દયા દાન ગયાં ગયાં.	શું સાર.
તમ્બુસો મુખમાં ધયાં દાધે અને ચૂરે કર્યાં;	
એ પાન રહેશે સૌ પડ્યાં, કીરા કઢીકી છે બરી.	શું સાર.

સમાપ્ત.



# શ્રીસનાતનધર્મ પુસ્તકપ્રસારક કાર્યાલય.

હેડ ઓફીસ, રાયપુર—અમદાવાદ.

આ મંડળ તરફથી જનસેવાર્થે પ્રકટ થતાં પૂજ્યપાદ મહાત્મા શ્રી નથુરામશર્મા પ્રણીત સનાતન ધર્મનાં બહુજ ઉપયોગી નીચેના પુસ્તકો મુમુક્ષુએ અવશ્ય વાંચવાં જોઈએ.

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાદી પંચરત્નોઃ—પૃષ્ઠ ૬૦૦ મૂલ્ય રૂ. ૦-૬-૦ તૈયાર છે.

શ્રીશંકરાચાર્યકૃત અષ્ટાદશ (૧૮) રત્નોઃ—(૧) સાધનપંચક ૨ સદચારસ્તોત્ર, ૩ પદ્મ ૪ વિજ્ઞાનતૌકા, ૫ વાક્યસુતા, ૬ હરી ખીડે, ૭ યોગતારાવલિ, ૮ આત્મબોધ, ૯ તત્ત્વબોધ, ૧૦ સ્વાર્થનિરૂપણ, ૧૧ ચર્પટપંજરિક, ૧૨ મોહમુદ્ગર. (હાદ્યપંજરિકા), ૧૩ સિદ્ધાંતચિંદુ, (નિર્વાણદર્શક) ૧૪ વાક્યમતિ, ૧૫ અપરોક્ષાનુમતિ, ૧૬ વિવેકચુડામણી, ૧૭ શતશ્લોકી, (વેદાંતકેસરી) તે ૧૮ ઉપદેશ સદસી (ગદ્યભાગ.) મુળ અર્થ અને વિવેચન સાથે તે ઉપરાંત તેમાં શ્રી શંકરાચાર્યનું જીવન વૃત્તાંત પણ આવશે તેમજ ચાર સુંદર ચિત્રો પણ આવશે પાંચ સોનેરી નામવાળું પાકું પુઠું થશે તે છતાં આગળથી માલક ઘનાર પાસેથી મુલ્ય ફક્ત રૂ. ૧-૬-૦ લેવામાં આવશે. પાછળથી મુલ્ય ૧-૬-૦ રખાશે.

મણીલાલ મગનલાલ ત્રીવેદી.

મળવાનું ઠેકાણું—

ત્રીવેદી લાલશંકર ઇશ્વરલાલ.

ખાડીયા ટીની શેરી.—અમદાવાદ

